

El Govern balear crea el seu propi Lluç

El conseller d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, Francesc Fiol, va anunciar oficialment el passat dijous 10 de juny, la transmutació del vetust Institut d'Estudis Baleàrics (IEB) en una "potent" organització cultural, amb uns 430.000 euros de pressupost, que, entre d'altres missions, "representarà a l'exterior la cultura balear". També es dedicarà a crear "material per a la potenciació" de les modalitats dialectals insulars del català. L'IEB substitueix així l'Institut Ramon Llull a les Illes. Serà dirigit pel professor de la Universitat de les Illes Balears i escriptor Gabriel Janer Manila.

Fiol feia l'anunci a la seu parlamentària durant la reunió de la comissió corresponent al seu departament, davant de la qual compareixia a petició pròpia. Era, doncs, una escenografia decidida i ben pensada per donar el rang d'oficialitat adequat als interessos governamentals. El dia anterior, el president Jaume Matas havia rebut el president de l'Obra Cultural Balear (OCB), Sebastià Frau, en audiència oficial. Frau va ser elegit pel càrrec el passat 31 de març. Era la primera audiència, nou dies després de la Diada per la Llengua i l'Autogovern convocada i protagonitzada per l'OCB com a acte de reivindicació en contra de la política lingüística del Govern i sota el significatiu lema de "Rectificau, ara!", adreçat a l'executiu conservador. Diada que va ser qualificada de "fracàs" per Fiol, que també digué que "no hi haurà cap rectificació". Després de la reunió, Frau es

mostrà profundament decebut, ja que el president balear li va transmetre que no hi hauria, com havia dit dies abans el conseller, cap rectificació en la política lingüística del seu Govern.

Els esdeveniments, entrecreuats, donen el to del primer any de la legislatura illenca. Per tenir-ne una idea correctament emmarcada convé fer una ullada a la successió de fets.

Un any "d'alliberament". Des de just prendre possessió, l'1 de juliol, el president Matas ha tengut en la política lingüística, que l'OCB ha titllat de "procés d'anormalització" del català, un dels eixos més preuats. Les declaracions de membres de l'executiu, en aquest sentit, es multiplicaren des de l'estiu mateix. Eren opinions importants, naturalment amb bastant valor polític, però opinions al cap i a la fi. No es produïen com a declaracions formals. Va ser a l'octubre, els dies 7, 8 i 9, durant el debat de política general, quan el president Matas per primer cop explicà en seu parlamentària, i amb tota la càrrega de solemnitat que li conferia el lloc i el moment, l'objectiu últim sobre la qüestió, a més de l'argumentació ideològica que sustenta la seva política. Paga la pena de reproduir exactament les paraules presidencials: "Ha començat de manera seriosa [la seva política lingüística], alliberant el cos social d'una pressió lingüística [del català] que començava a ser asfixiant. Aquí, de la mateixa manera que en nom del medi ambient es justificava tot, també en nom de la llengua es podia atemptar

L'executiu de Jaume Matas potenciarà un vetust ens cultural, l'Institut d'Estudis Baleàrics, creat durant el franquisme per la Diputació balear, per promoure tant la cultura illenca en l'exterior com les formes dialectals del català.

Dues vistes de la passada Diada de l'Obra Cultural Balear (OCB), en què es demanava la rectificació de la política lingüística del PP. La resposta governamental ha estat un rotund no.

OBRA CULTURAL BALEAR

contra les llibertats, imposar usos i formes...".

Els sectors intel·lectuals catalanistes en general, i particularment l'OCB, s'irritaren molt. Consideraren que els pitjors auguris davant del nou Govern s'estaven concretant. El malestar va deixar pas als nervis i aquests a la convicció que calia mobilitzar-se. L'OCB posà fil a l'agulla. En el sopar de gala de l'entitat cultural, el desembre, Antoni Mir, encara president –llavors dimetiria per acceptar el càrrec de secretari de Política Lingüística de la Generalitat

de Catalunya–, anunciava “temps difícils” per al català a Balears i la imprescindible “necessitat” de fer sentir la seva veu en contra davant d'un Govern que havia iniciat un “procés d'anormalització” lingüística. Es convocava la primera manifestació. Es tractava d'una concentració davant del Consolat de la Mar el divendres 9 de gener. Així es va fer. Segons l'organització convocant hi assistiren aproximadament un miler de persones. El lema era “Rectifiquem!”.

Exactament una setmana després, el divendres 16 de gener, el conseller Fiol

anunciava les futures mesures de política lingüística, ja famoses i a bastament tractades en aquest setmanari, entre les quals hi havia la potenciació d'una vella i quasi oblidada estructura burocràtica: l'Institut d'Estudis Balears (IEB). Aquest IEB manté una activitat poc significativa en els darrers anys. Funciona amb l'actual nom en català des del temps del Govern preautonòmic balear (1979-1983) i aprofundeix les arrels originàries en l'estructura de l'antiga Diputació Provincial franquista, ja que va ser creat el 1971 com a Instituto de Estudios Balears. La seva tasca en els últims anys ha estat ser receptacle formal d'organització de seminaris, fòrums i edició d'obres diverses. Fiol avançà que la potenciació de l'IEB significaria que, per exemple, passaria a editar material per “promocionar les modalitats lingüístiques” del català de Balears, és a dir, dels usos dialectals enfront de l'estàndard, que és un dels altres vectors d'actuació en política lingüística de l'executiu de Matas. Per exemple, ja s'ha avançat que la futura televisió autonòmica, IB3, que començarà a emetre l'1 de març de 2005 (Dia de Balears), usará en la programació pròpia les formes dialectals i no l'estàndard.

Els professors de català de la Universitat de les Illes Balears (UIB) es mostraren radicalment en contra de l'anunci de “potenciació” de l'IEB en el sentit esmentat i, fins i tot, amenaçaren d'anar als jutjats perquè consideraven que la pretensió del Govern podria vulnerar l'Estatut d'Autonomia, que assigna la màxima autoritat en qüestions de llengua a la UIB. El fet, emperò, és que Fiol mai no ha dit que pretengués llevar aquesta consideració a la Universitat. Però, és clar, atès el sentit general de la política cultural i lingüística del Govern balear, professors, intel·lectuals, l'OCB i oposició no se'n refien gens ni mica. S'ensumen que l'IEB no podrà de material dialectal les estructures bàsiques –televisió, material pedagògic...– per assolir l'objectiu polític d'enfortir les modalitats, arraconar l'estàndard i l'ús general del català. Això és una interpretació, la que fan els sectors al·ludits, però, que mai no ha estat acceptada per Fiol.

En aquells mateixos moments en què el conseller anuncià les famoses mesures, esclatava la crisi entre els governs català (del tripartit) i balear per causa de l'Institut Ramon Llull (IRL). Mentre CiU governava Catalunya alhora que el PP ho feia a Balears (entre juliol i desembre del 2003), les relacions bilaterals foren molt bones. Fins i tot en política cultural. En cap moment l'executiu illenc havia pensat de sortir-se'n de l'IRL. El canvi de majoria a la Generalitat trencà la sintonia. Segons una font indirecta –habitualment ben informada sobre la matèria– que ha pogut consultar aquest setmanari, Matas pensava a principis d'any de mantenir-se dins de l'IRL, però al mateix temps també aciaciava la idea de potenciar molt alguna estructura cultural pròpia, sota el seu control. Esperava que el Govern de Madrid, que estaria presidit per Mariano Rajoy, li enviaria prou diners per finançar-la. En aquells mesos –gener i febrer d'enguany– parlava sobre el tema amb relativa freqüència amb un intel·lectual illenc que resideix a Catalunya i que havia col·laborat amb l'administració de CiU. La derrota del PP en les eleccions generals va frustrar aquests plans. I llavors les relacions amb el tripartit a causa de l'IRL no feien més que complicar-se. Es pactà una treva. Però no funcionà. A finals d'abril l'executiu de Pasqual Maragall donà a conèixer els noms dels alts responsables de l'Institut i, just en iniciar-se el maig, el del director. Matas s'irrità. Tot i amb això –i sempre d'acord amb la font informant– el president balear encara no estava segur de voler trencar. El 7 de maig Maragall es desplaçà a Palma per reunir-se amb Matas. Tots dos reconeixen que els interessos respectius sobre l'IRL són divergents. “I si ho deixem córrer...?”, va plantejar algú dels dos en un moment inicial de la conversa. Dit i fet. El que tan complicat havia estat de crear, ben fàcil era de desmuntar.

Aquell mateix dia el president balear donà ordres per estudiar com recuperar la idea anterior de crear un potent instrument de política cultural sobirana, estrictament balear. Així és com algú recordà que existia el vetust Institut

A l'esquerra, el conseller d'Educació i Cultura del Govern balear, Francesc Fiol. A la dreta, el director de l'Institut d'Estudis Baleàrics, el Lull balear, Gabriel Janer Manila.

Matas pensava de mantenir-se dins del Lull, però també volia enfortir alguna estructura cultural pròpia

d'Estudis Baleàrics fundat per la Diputació franquista. Era perfecte per als seus interessos.

L'IEB. El dissabte 29 de maig se celebra la Diada de l'OCB en protesta contra la política lingüística del Govern, sota el lema “Rectificau, ara!”. El mateix vespre el conseller Fiol diu que ha estat un “fracàs”. El dimarts 1 de juny comenta a aquest setmanari, al Parlament: “Per què hauríem de rectificar si l'assistència va ser extremadament baixa?”. El dimecres 9 de juny Matas rep en audiència oficial Frau, president de l'OCB, per deixar-li clar que no hi haurà cap rectificació. L'endemà el Govern anuncia la transmutació de l'IEB per posar en marxa part de les mesures anunciades per Fiol el gener, que havien merescut tan forta resposta dels professors de la UIB. El professor de la UIB Gabriel Janer Manila, de perfil catalanista, accepta dirigir-lo. En el moment de tancar aquesta edició no hi

ha hagut cap opinió, pública, crítica amb la creació de l'IEB, tot i que el Govern no ha rectificat res.

Per la seva banda, el director era entrevistat pel *Diari de Balears* el diumenge 13 de juny. Deia que s'incorporava a la gestió de l'administració conservadora del PP perquè encara té “il·lusió” i perquè és “independent”. Independència, assegurava, que es demostra pel fet d'haver assistit a la manifestació de l'OCB per protestar contra les mesures lingüístiques del Govern, una part de les quals n'és ara responsable d'aplicar i que, amb les altres, l'OCB qualifica de procés “d'anormalització”.

Així, doncs, Jaume Matas ja té el seu propi Lull per fer la seva política cultural d'acord amb els interessos locals del PP. Tal com ell va anunciar a l'octubre: “Alliberar” Balears de la “pressió ofegant” del català.

Miquel Payeras